

Motståndskämpen Haifa Zangana

Det finns hopp för Irak. I ett ord stavas det: Motståndsrörelsen. Det menar journalisten och författaren Haifa Zangana. FiB:s Martin Schibbye träffade henne i ett vinterkallt Stockholm för ett samtal om dödsdömda mödrar, koloniala feminister och motståndskampens olika skepnader.

MARTIN SCHIBBYE TEXT ELVINE LUND BILD

När falluckorna öppnas kommer de unga kvinnornas nackar att knäckas. Alternativt kvävs de sakta till döds, allt beroende på deras vikt och fallets längd. – Jag kan inte se att det finns hållbara bevis mot dem. I andra länder får unga mödrar besöka barnvårdscentraler, i Irak hängs de, säger författarinnan Haifa Zangana sammanbitet där hon står för tunt klädd och med fruset silvergrått hår och ser ut över Sveavägen i Stockholm.

Wassan, Zainab och Liq är 31, 26 och 25 år gamla och sitter i Kadhimiyafängelset i Bagdad. De anklagas alla tre för motstånd mot ockupationen ("Offences against the public welfare") av en regering som inte kan förse Bagdad med elektricitet. Två av de dödsdömda är mammor med småbarn, ett barn på tre år och ett annat bara ett år gammalt som är fött i fängelset. Ingen av dem har fått träffa en advokat och rättegångarna, såväl som domarna, strider mot internationell lag.

Men även om de dödat irakiska militärer vilket de anklagas för, är de i sin fulla rätt, menar Zangana. Ockupationen är olaglig. Kampen legitim. Hon säger det med en självklarhet i rösten som om det gällde ett kakrecept.

Haifa Zangana föddes 1950 i Bagdad. Hon var politiskt aktiv, greps, fängslades och fördes till Abu Graib. Efter ett halvår släpptes hon och flydde till Storbritannien 1976. Ett land som då stod vid Saddams Husseins sida. Sedan dess har hon arbetat som författare och journalist. Vid krigsutbrottet 2003 skrev hon i The Guardian att krigsplanerna tvingade henne att stå vid sin diktators och torterarens sida. I alla intervjuer under hennes besök i

Född i Bagdad

Haifa Zangana föddes 1950 i Bagdad. Flydde från Irak till London 1976 efter en tid som fängslad oppositionell. Hon är ordförande i *Irakiska kommittén för nationella medier och kultur*, en Londonbaserad frivilligorganisation som stöder motståndet mot de amerikanska styrkorna. Som författare har hon publicerat romanerna *Through the vast halls of memory* (1991), *Keys to a city* (2000) och *Women on a journey. Between Baghdad and London* (2007). I höst kommer hennes nästa bok: *Interrupted struggle. A short history of women in Iraq*. Haifa Zangana bjöds in till Sverige av organisationen Iraksolidaritet.

Stockholm får hon frågan: är det värre nu än under Saddam?

– Han är inte det irakiska folkets moraliska måttstock på något sätt. Vare sig det gäller statsskick eller repression. Vi har – med eller utan Saddam – rätt till frihet och demokrati och det är inte det vi upplever nu direkt, säger hon och suckar.

Några kvarter bort på Rese-centrum kostar en stor fyrfärgskarta över Irak 20 kronor. Priset är skrivet på en röd etikett. Det är rea. På ena sidan en vägkarta över landet. På den andra en stadskarta över Bagdad med utmärkta sevärdheter.

– Numera är Tigris fylld av uppsvällda lik och avföring. Vattnet går inte att dricka men invånarna har inget val, sju av tio irakiska barn lider av diarré, säger Haifa Zangana.

I Bagdad som en gång var en intellektuell fyr i arabvärlden befinner sig nu universiteten i fritt fall. Ockupationen mördar systematiskt Iraks akademiker. På medicinutbildningen finns bara två professorer kvar i livet. Endast 30 procent av barnen går i skolan.

– Vi förlorar en generation irakier och detta är en mänsklig katastrof som inte går att mäta i pengar. En av de mänskliga rät-

Haifa Zangana tar en paus från sitt hektiska schema. Notera "USA ut ur Irak"-märket på jackan, årets viktigaste accessoar.

Jag vill inte göra er deprimerad, säger hon. Det finns hopp. Det irakiska motståndet. De sätter stopp för USA:s operationer men till ett väldigt högt mänskligt pris.

► tigheterna är rätten till liv. I Irak förnekas vi rätten till en värdig död.

Haifa Zangana berättar att flera historier om övergrepp mot kvinnor i de irakiska fångelserna nu kommer fram. I ett aktuellt fall anklagar två kvinnor öppet irakiska regeringsoldater för att ha våldtagit dem. Hos Amnesty finns åttio fall dokumenterade.

– Tidigare teg man av skam men nu säger man att det är USA som bär skammen för våldtäkterna, det är en positiv utveckling.

Hur många kvinnor som sitter häktade utan rättegång i Irak vet ingen. En irakisk människorättsorganisation uppger att det är 2 000 personer. Haifa Zangana menar att siffran är 80 000.

Enligt ministern för mänskliga rättigheter i den irakiska regeringen är antalet två.

Haifa Zanganas berättelser om situationen för irakiska kvinnor är unik. Inte främst för det hon säger utan för att det är *hon* som säger det.

Från Irak kan man läsa mycket skrivet av journalister som varit i landet några månader eller utrikeskorrespondenter som sitter i luftkonditioneringens Amman. Hennes senaste bok kommer också att vara den första om irakiska kvinnor – av en irakisk kvinna: *Interacted Struggle – a short history of women in Iraq*. Ett kapitel i boken kommer att handla om kvinnor i motståndet. Men det blir enligt Zangana inte djuplodande.

– Jag vill inte ge amerikanerna någon information som de inte redan har.

En stor del av boken kommer istället ägnas åt en uppgörelse med vad hon kallar de ”koloniala feministerna”. Det är de kvinnor som i februari och mars 2003, veckorna innan invasionen, bildade flera irakiska kvinnoorganisationer med namn som innehöll orden kvinnor, demokrati och frihet. Över 200 fototillfällen i veckan arrangerades tillsammans med amerikanska politiker. Idén var att ge invasionen ett moraliskt ansikte.

– Varje gång Bush talar till nationen så står de där med händerna i luften och applåderar samtidigt som bom-

berna faller över deras systrar i Irak.

Plötsligt spänner Haifa Zangana ögonen i en och tar spjörn med armbågarna mot bordet.

– Jag vill inte göra er deprimerad, säger hon. Det finns hopp. Det irakiska motståndet. De sätter stopp för USA:s operationer men till ett väldigt högt mänskligt pris.

För detta ställningstagande har hon fått mycket kritik. Men hon är bergfast i sin övertygelse.

En katastrof med 312 namn

Dirty Harry, Black Scorpions, Steel Triangle och Forward Together är några av de 312 namn på ockupationsmaktens operationer för att göra Irak till en säkrare plats. Resultatet? Upp till 650 000 döda irakier enligt tidskriften *The Lancet* (även om utrikesrapporteringen medfört att 600 000 av dem återuppstått från de döda). Till detta ska läggas 1,7 miljoner internflyktingar samt ytterligare 1,8 miljoner som flytt utomlands sedan krigets utbrott.

– Det var inte precis The Royal Shakespeare Company eller Chicagos symfoniorkester som Storbritannien och USA skickade till oss. När de skickar den mest brutala krigsmaskinen, kan man inte förvänta sig en kamp med blanka vapen, är hennes svar.

Haifa spänner sedan upp den historiska parallellen till motståndet under andra världskriget och Algeriets frigörelse. Nationell motståndskamp kan nöta ner en ockupation.

– Motståndet har sedan invasionen dagligen angripit ockupationsmakten över hela landet, dödat minst 3000 amerikanska soldater och sprängt hundratals stridsfordon och helikoptrar. De har de facto sett till att sätta stopp för USA:s planer att förvandla Irak till ett lydrike. Motståndet måste bedömas för vad det åstadkommer och i Irak har de kommit väldigt långt på kort tid.

När Haifa Zangana för något år sedan talade på den första sessionen för FN:s råd för mänskliga rättigheter

Haifa Zangana i korsningen Sveavägen/Tegnégatan. Två stenkast från platsen där Olof Palme blev skjuten.

i Genève fick hon på väg från mötet genom byråkratins långa korridorer syn på Iraks dåvarande regeringschef lyad Allawi.

Han satt med en kaffe vid ett bord och ropade till henne att komma och slå sig ner samtidigt som han flyttade på sig för ett ge plats. När han såg hennes min la han till: Vi är också mot ockupationen.

Haifa gick fram till bordets kortsida och svarade:

– Den dagen du och din regering går och ställer er framför en amerikansk militärbas och kräver att de ska

2 snabba

Risken för inbördeskrig?

– Det har vi redan mellan miliserna. Underblåst av ockupationen. De miliser som utför massakrer på civila hör inte till motståndet och mellan det irakiska folket finns inget inbördeskrig. Det verkliga kriget pratar heller ingen om: Det irakiska motståndet mot ockupationsmakten.

Hur är kvinnornas situation?

– Före invasionen fanns det en kvinnoorganisation i Irak. Idag finns det 86 stycken finansierade av amerikanska SIDA. Det kan vid en första anblick verka som ett tecken på jämställdhet men det är tvärtom. Kvinnorna i Irak var på väg mot stora framsteg men sanktionerna, kriget och ockupationen satte stopp för detta. Tidigare hade man rätt till utbildning och en förhållandevis stark ställning på arbetsmarknaden. Nu är vi tillbaka till hur det var under den brittiska ockupationen: kvinnorna hänvisas till hemmen.

lämna landet, den dagen kommer jag att demonstrera med dig.

– Det förstår du själv att det inte går. Amerikanerna skulle se oss som terrorister.

– Jag lovar dig Allawi, att om den dagen kommer ska jag se till att du åtnjuter beskydd från de du kallar terrorister.

Zangana berättar anekdoten för att illustrera hur alla idag säger sig vara mot ockupationen: från det väpnade motståndet till regeringschefen. Frågan, menar hon, är vad man gör för att bekämpa den. Hon tar återigen upp de tre dödsdöma kvinnorna och manar till protester. Hon tror att en stark antikrigsrörelse kan spela en stor politisk roll och hon är övertygad om att det kommer en dag då hon återvänder till Irak för att skriva noveller.

– Jag vill återvända till det Bagdad som jag minns. När ni kommer och besöker mig i Bagdad så kan vi läsa poesi tillsammans och lämna döden bakom oss.

Stadskartan över Bagdad kanske visar sig vara ett bra köp.

Men innan Bagdad väntar närmast en resa tillsammans med den brittiska parlamentsledamoten George Galloway till Euroasia mötet i Kazakstan. På frågan vad hon ska göra där svarar hon:

– Ställa till med ett jävla liv.